

فرهنگ مردمی آثار مولوی

کلمه، تعبیرات، ترکیبات و افاده‌های زبان زنده گفتگوی فارسی دری - تاجیکی مردم
خراسان و ماوراءالنهر در آثار مولانا جلال الدین بلخی

چاپ: نعمت سمرقندی

انتشارات لوح فکر

تهران ۱۳۹۹

فهرست نویسی پیش از انتشار

سرشناسه: سمرقندی، حیات نعمت / عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ مردمی آثار مولوی : تعبیّرات، ترکیّبات و افاده‌های زبان زنده گفتگوی فارسی دری... / حیات نعمت سمرقندی : ویراستاران صدیقه فرزانه ، مازیار نعیمی. / مشخصات نشر: تهران: لوح فکر، ۱۳۹۹. / مشخصات ظاهری: ۳۸۹ ص. / شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۵۷۸۸۵-۰
وضعیت فهرست نویسی: فیبا / عنوان دیگر: کلمه، تعبیّرات، ترکیّبات و افاده‌های زبان زنده گفتگوی فارسی دری... / موضوع: مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق. -- زبان -- اصطلاح‌ها و واژه‌نامه‌ها / موضوع: Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn-e Mohammad ۱۲۰۷-۱۲۷۳ -- Glossaries, etc -- Language / موضوع: تاجیکی -- اصطلاح‌ها و تعبیّرها / موضوع: Terms and phrases -- Tajik language / موضوع: تاجیکی -- واژه‌نامه‌ها -- فارسی / Persian poetry -- Dictionaries -- Tajik language / موضوع: شعر فارسی -- قرن ۷ ق. / موضوع: Persian poetry / موضوع: ۱۳th century / رده بندی کنگره: PIR ۵۳۰۴ / رده بندی دیویی: ۸۱/۳۱ / شماره کتابشناسی ملی: ۶۰۸۲۴۴۲

هفتاد و نهمین آثار مولوی

مؤلف: حاجت نعمت سمرقندی

ویراستاران: صدیق فرزانه، مازیار نعیمی

مدیر هنری و طرح: پاشا رابی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: رمانسا

چاپ اول: بهار ۱۳۹۹

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۵۷۸-۸۵-۰۰

«تمامی حقوق برای ناشر محفوظ است»

تلفن: ۶۶۴۶۶۴۱۶ (۰۲۱)، ۰۹۱۲۲۱۶۱۰۴۷ ایمیل: info@lfp.ir

نشانی: خ انقلاب، خ فخر رازی، کوچه شهدای ژاندارمری، پلاک ۶۲، واحد ۴

WWW.LFP.IR

فهرست مطالب |

۴	سنگترا ویراستاران
	دیباچه
۱۷	۱. مولانا و سمراند
۲۵	۲. سرچشمه زبان مولای
	باب یکم
۵۷	کلمه، عبارت و اصطلاحات
	باب دوم
۲۵۷	تعبیرات
	باب سوم
۳۳۵	ترکیبات
	باب چهارم
۳۸۹	مثل و مقالات

کتابی که پیش روی شماست، مجموعه ای است از ترکیبات و افاده های زنده گفتگوی فارسی دری - بلخی - خراسان و ماوراء النهر در آثار مولانا جلال الدین بلخی اثر حیات نعمت سمرقندی.

حیات نعمت سمرقند برای بار اول است که بسیاری از این واژه ها و ترکیبات از اصطلاحات رایج در سمرقند است و در دیباجه شرح مبسوطی در این باره می دهد که خالی از لطف نیست و در پی خواهد آمد.

درباره این کتاب، بسیار شنیده و خوانده بودیم و همین امر یکی از انگیزه های ما بود برای سفر به سمرقند در ازبکستان و راه یافتن به حضور استاد مثنوی پژوه «حیات نعمت سمرقندی» و آگاهی از چگونگی گردآوری این مجموعه و توضیحات نامبرده درباره واژه ها و ترکیباتی که در کتاب آورده اند. در نوروز سال ۱۳۹۷ من توفیق به دست آمد و ما (مهدی حائری، پیروزه شهباز و مازیار نعیمی) راهی سمرقند شدیم و سادت یادار این استاد بزرگ و دیدن مراسم باستانی نوروز در سمرقند نصیبمان شد. استاد وقت بسیار سخاوتمند و مهربان بود و ما را برای ویرایش و چاپ شنید با روی باز پذیرفتند و کتاب را در اختیارمان گذاشتند.

هدف ایشان از نوشتن این کتاب این بوده که معنی واقعی واژه هایی را که در مثنوی آمده و در فرهنگ های ما از جمله «فرهنگ معین» و «فرهنگ عمید» یا معنی نشده و یا معنی جز آن که مورد نظر مولانا بوده نوشته شده است، بیان کند. برای مثال نمونه ای را در

اینجا یادآوری می‌کنیم گرچه ایشان خود به طور مبسوط شرح نموده‌اند. در سمرقند کلمه «گاج» رایج است به معنای ساده دل و نادان. مولانا نیز از این واژه استفاده کرده:

این قضا را هم قضا داند علاج
عقل خلقتان در قضا گنج است و گاج
اما در کتاب‌ها ببینید چگونه آمده است
نسخه احمد فتاحی:

این قضا را هم قضا داند علاج
عقل خلقتان در قضا گنج است و گاج
نسخه گاسنارلی:

این قضا را هم قضا داند علاج
عقل خلقتان در قضا گنج است و گنج
نسخه جلال الدین کزازی:
این قضا را هم قضا داند علاج
عقل خلقتان در قضا گنج است و گنج

حیات نعمت بر اساس شعرهای مولانا می‌گوید او «در سمرقند رشد یافته و سپس به بلخ رفته باشد. مولانا، سمرقند را که برای او به دل و جانش رسیده بود در یکی از رباعیاتش چنین توصیف کرده است:

عشقت صنما چه دلبری‌ها کردی
در کشتن بنده ساحری‌ها کردی
بخشی همه عشقت به سمرقند دلم
آگاه نه ای چه کافری‌ها کردی

توجه فرمایید به «سمرقند دلم» گفتن مولانا که هیچ یک از شاعران حتی زاده سمرقند،